

Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясы

Гириш

Баш ассемблея әхлиумумы паракатчылығың, адалатлылығың ве азатлығың эсасы болуп дурян адамзат машгаласының агзаларының хеммесине махсус болан мертебесини, дең дережели ве айрылмаян хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан эсгермезлик этмегиң ве йигренжиң адамзадың выжданыны гахар-газаба мүндүрйән вагшычылыклы херекете гетирмеклигини ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы адамлар сөз ве пикир азатлығына эе болуп, горкудан ве мәтәчликден азат болуп яшар ялы дүнйәни гурмаклыгы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңқы серишдеси хөкмүнде залымлыга ве эзъет бермә гаршы сөвеше галмага межбур болмазлығыны үпжүн эдер ялы адам хукукларыны кануның гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң гымматына ве мертебесине, ве эркеклер билен аялларың дең хукугына болан ынамыны ыкпар этмегини ве гиңишлейин азатлықда дурмуш шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары-дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы азатлыклары бержай этмәге ве әхлиумумы хормат этмәге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде шу хукукларың ве азатлыкларың хәсиетини әхлиумумы дүшүнмеклигиң улы әхмиетиниң бардыгыны гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише шу Декларация эасаланып, билим хем-де ылым үсти билен шу хукуклара ве азатлыклара хормат гоймаклыга ярдам этмәге чалышмаклары үчин, ве милли хем-де халкара прогрессив чәрелериң үсти билен, ве олары дөвлетлериң – Гураманың агзаларының халкларың арасында-да, оларың юрисдикциясының астындакы халкларың чәгинде-де әхлиумумы ве нетижели ыкпар этмеклери ве амала ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң ерине етирмәге чалышмалы везипеси хөкмүнде ыглан эдйәр.

1-нжи МАДДА

Хемме адамлар өз мертебеси ве хукуклары боюнча дең ягдайда дүнйә инйәрлер. Олара аң хем выждан берлендир ве олар бир-бирлери билен доганлык рухундакы гарайышда болмалыдырлар.

2-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияның ыглан эдйән хемме хукукларында ве азатлыкларындан жыңсына, реңкине, аял-эркеклигине, дилине, сыясы я-да башга гарайышларына, милли я-да социал гелип чыкышына, байлыгына, гатлагына я-да башга ягдайына серетмезден дең дережеде пейдаланмалы.

Онданам башга адамың дегишли юрдуның я-да ериниң гарашсыз, гөзегчилик астында, өзүни өзбашдак доландырмаян я-да өзбашдаклығың башга бир чәклендирилмек ягдайында болмагына серетмезден сыясы, хукук я-да халкара статус эсасында тапавут гоюлмалы дәл.

3-нжи МАДДА

Хер бир адам яшамага, азатлыга ве шахсы элдегрилмесизлиге хукуклыдыр.

4-нжи МАДДА

Хич ким гулчулыкда я-да табынлыкда сакланмалы дәлдир: гулчулык ве гул сөвдасы әхли гөрнүшинде гадаган эдилйәр.

5-нжи МАДДА

Хич ким гыналмага я-да мертебесини кемсидйән рехимсиз, ынсаныетсиз гатнашыга ве жеза сезевар эдилмели дәлдир.

6-нжы МАДДА

Хер бир адам, хайсы ердедигине серетмезден, онуң шахсыетиниң хукугылыгының ыкпар эдилмегине хаклыдыр.

7-нжи МАДДА

Хемме адам канун өңүнде деңдир ве хич бир тапавутсыз кануны горага хаклыдыр.

8-нжи МАДДА

Хер бир адам Конституция я-да канун тарапындан оңа берлен эсасы хукукларың бозулан ягдайында долы ыгтыярлы милли судлар тарапындан өз хукукларының дикелдилмегине хаклыдыр.

9-нжы МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдиллип, сакланылып я-да ковулып билинмез.

10-нжы МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларының ве борчларының аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезилйән жєнаят айыппаманың догрулыгыны аныкламак үчин гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлылыгың хемме талапларына лайыклықда долы деңлик эсасында өз ишине серетдирмәге хаклыдыр.

11-нжи МАДДА

Жєнаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам, тә оңа горанмага әхли мүмкинчиликлерің дөредилєн ачык судуң серетмегинде онуң гүнәси канун эсасында аныкланянча, ол гүнәкәр дәл дийлип хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир хєрекет эденлиги я-да хєрекетсизлик эденлиги үчин шонуң эдилєн дөврүнде милли канунлар боюнча я-да халкара канунлар боюнча жєнаят хасапланылмаян болса, хич ким соңра ол боюнча гүнәкәрчилиге чекилип билинмез. Шейле хем жєнаятың эдилєн дөврүндәкиден артыкмач жєза чәреси белленилип билинмез.

12-нжи МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз аралашылып, онуң яшайыш жайының элдегрилмесизлигине, онуң хабар сєришделєриниң сырына я-да онуң намысына ве абрайына эсассыз каст эдиллип билинмез. Хер бир адам шейле аралашылмакдан ве каст эдилмєкден канун тарапындан горага хаклыдыр.

13-нжи МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлєтиң чәгинде бир ерден башга ере әркин эркин гитмәге ве өзүнє яшамага ер сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислєндик юрды, шол санда өз юрдуны хем ташлап гитмәге ве өз юрдуна доланып гєлмәге хаклыдыр.

14-нжи МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга юртлардан гачыбаталга гөзлємәге ве шол гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дәл жєнаят эдилєнлиги үчин, я-да Бирлєшен Миллєтлєр Гурамасының максатларына ве принциплєрине терс гєлийән иш эденлиги үчин ызарланылян махалында бейлє хак-хукук уланылып билинмез.

15-нжи МАДДА

Хер бир адамың гражданылга хакы бардыр.

Хич бир адам гражданылқдан я-да гражданылыгыны үйтгєдип билмєк хукугындан эсассыз махрум эдиллип билинмез.

16-нжы МАДДА

Хер бир кәмиллик яшына етєн эркек ве аял, жынс аламатларына, миллєтине ве динине серетмєзден хич бир пәсгєлчиликсиз ягдайда никалашмага ве машгала гурмага хаклыдыр. Олар никалашян махалында-да, никада дуран махалында-да, никаны бозян махалын-да дең дєрежели хукукдан пейдаланярлар.

Ника диңе никалашян тарапларың эркин ве долы ылалашмаклары эсасында гыйылып билинєр.

Машгала жємгыєтиң тебигы ве эсасы өйжүги болуп, ол жємгыєт ве дөвлєт тарапындан горалмага хаклыдыр.

17-нжи МАДДА

Хер бир адам эмләге еке өзи-де, башгалар билен билеликде-де эєчилик эдип билєр.

Хич ким эсассыз ягдайда эмләгинден махрум эдиллип билинмез.

18-нжи МАДДА

Хич бир адам пикир, выждан ве дин азатлыгына хаклыдыр, бу хак өз диниңи я-да гарайшыңы эркин үйтгедип билмеклиги, эркинликде өз диниңе я-да гарайышларыңа өзбашдак я-да көпчүликлейин уюп билмеклиги, көпчүликлейин я-да еке-так ягдайда өвренмеклиги, худая гуллуқ этмеклиги хем-де ритуал дәплери ерине етирмеклиги өз ичине аляр.

19-нжы МАДДА

Хер бир адам эркин дүнйәгарайыша ве оны эркин аян этмәге хаклыдыр. Бу хак хич бир пәсгелчиликсиз өз дүнйәгарайшыңың тарапыны тутмак эркинлигини ве информацияны ве идеялары дөвлет арачәклеринден бағлы дәл ягдайда дүрли серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак эркинлигини өз ичине аляр.

20-нжи МАДДА

Хер бир адам паракатчылыклы йығнанышыклар ве ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация межбуры ягдайда гиризилип билинмез.

21-нжи МАДДА

Хер бир адам гөс-гөни я-да эркин сайланан векиллериң үсти билен өз юрдуны доландырмага гатнашмага хаклыдыр.

Хер бир адам өз юрдунда дөвлет гуллугына дең ыгтыярлы гирмәге хаклыдыр.

Халқың эрк-ислеги хөкүметиң хөкмүрованлыгының эсасыны дүзмелидир. Бу эрк-ислег вагтал-вагтал ве галп дәл ягдайда гечирилийән, сес азатлыгыны үпжүн эдйән, гизлин ягдайда я-да оңа дең дережедәки башга гөрнүшде гечирилийән, әхлиумумы дең сайламак хукугы боюнча гечирилийән сайлавларда йүзе чыкмалыдыр.

22-нжи МАДДА

Хер бир адам, жемгыетиң агзасы хөкмүнде, социал үпжүнчилиге, ве хер бир дөвлетиң дүзүмине ве мүмкинчиликлерине лайыклықда милли тагаллаларың ве халкара хызматдашыгың үсти билен өз мертебесини ве ыкдысадыетдәки, социал ве медени угурлардакы хукугыны өз шахсыетини эркин өсдүрмәге уланмага хаклыдыр.

23-нжи МАДДА

Хер бир адам зәхмете, иши эркин сайламага, адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликден горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден, дең зәхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейән адам, өзүни ве машгаласыны яшамага долы үпжүн эдйән, герек болса башга социал үпжүнчиликлер билен үсти етирилийән, адалатлы ве канагатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам өз бәхбидини горамак үчин профессионал союзларыдөрөтмәге ве профессионал союзлара гирмәге хаклыдыр.

24-нжи МАДДА

Хер бир адам етерликли чәклендирилен иш гүнүни ве вагтал-вагтал берилийән төлегли зәхмет ругсатлары өз ичине алян дынч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25-нжи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш жайыны, онуң өзүниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве сағлыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллугы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, нәсаг боландакы, инвалид боландакы, дул галандакы, гарран вагтындакы я-да онуң өзүне бағлы дәл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилендәки үпжүн эдилмәге болан хукуклары өз ичине алян дурмуш дережесине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйәр. Хемме чага, никалы я-да никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пейдаланмалыдыр.

26-нжы МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч веумумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве

профессионал билим хеммә эльетерли болмалы ве ёкары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрә, дең дережеде эльетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өсмегини ве адам хукукларына ве эсасы азатлыклар болан хорматы өсдүрмәге гөнүкдирилен болмалы. Билим әхли халклар арасындакы, жынысы ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишмеклиге, чыдамлылыга ве достлуга көмек этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурамасының парахатчылыгы голдамак боюнча эдйән ишине ярдам этмели.

Ата-энелериң өз кичи чагалары үчин билимиң гөрнүшлерини сайламакда артыкмач хукуклары бардыр.

27-нжи МАДДА

Хер бир адам жемгыетиң медени дурмушына эркин гатнашмага, сунгатдан леззет алмага, ылмы прогрессе гатнашмага ве онуң мивелеринден пейдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылмы, әдеби ве чеперчилик зәхмети эсасында дөрөдилен ахлак ве мадды бәхбитлери горалмалыдыр.

28-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилен хукуклар ве азатлыклар долы амала ашырып билер ялы социал хем-де халкара тертип-дүзгүне хаклыдыр.

29-нжы МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өсмеги мүмкин болар ялы жемгыетиң өңүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азатлыкларыны амала ашырян махалында диңе башгаларың хукукларыны ве азатлыкларыны долы ықрар этмеклиги, ахлагың адалатлы талапларыны канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни ве демократик жемгыетде умумы абаданчылыгы үпжүн этмек мақсады билен канун тарапындан кесгитленен чәклендирилмелере сезевар эдилип билинер.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак Бирлешен Миллетлер Гурамасының мақсатларына хем-де принциплерине хич хили ягдайда гапма-гаршы гелмели дәлдир.

30-нжы МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир дөвлете, адамларың топарына я-да айры-айры шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилен хукуклары ве азатлыклары ёк этмәге гөнүкдирилен хайсыдыр бир иш билен мешгул болмага я-да херекет этмәге берилен хукук хәкмүнде дүшүнилмели дәлдир.